

ÇEVRE EKONOMİSİ

ÇEVRE KİRLİLİĞİ

Merve YALÇINKAYA

2024

DERS İÇERİĞİ

- 1.ÇEVRE VE EKOLOJİK SİSTEM KAVRAMLARI
- 2.ÇEVRE KİRLİLİĞİNİN KAVRAMSAL ÇERÇEVESİ
- 3.ÇEVRE KİRLİLİĞİN SEBEPLERİ/TÜRLERİ
- 4.ÇEVRE KİRLİLİĞİ VE NEGATİF DIŞSALLIK
- 5.ÇEVRE POLİTİKASI /ARAÇLARI

1. ÇEVRE VE EKOLOJİK SİSTEM KAVRAMLARI

- Çevre; fiziki, sosyal, ekonomik, biyolojik ve kültürel unsurlardan oluşan bir ortamlardır. Canlı varlıkların etkileyen dış tesirleri bütünü çevre olarak isimlendirilmektedir .Çevreyi iki kategoriye ayırmak mümkündür .Bunlar doğal ve yapay çevredir. Doğal çevre insan etkisinden ziyade doğal etki ve güçlerle oluşup değişime uğramış doğal varlıkların tümü olarak tanımlanabilir .Yapay çevre doğal etki ve güçlerden ziyade, insan eliyle yaratılan değer ve varlıkların bütünüdür
- Bir ortamdaki canlı ve cansız varlıkların bütünü ekosistem oluşturmaktadır . Bir ekosistem içerisinde tüketiciler, üreticiler ve ayrıştırıcılar oluşturur .

Ortamdaki tüketiciler insan ve hayvanlardır . Ortamdaki üreticiler ise fotosentez yapan yeşil bitkilerdir. Yeşil bitkiler ortamdaki kimyasal maddeleri bünyelerinde toplayarak tüketicilere aktarma işlevini yerine getirmektedir. Ortamdaki yer alan ayrıştırıcılar ise mantar ve bakterilerdir.

Ekolojik sisteme dışarıdan bir müdahale gelmediğinden sağlıklı bir şekilde işlemesine devam etmektedir. Diğer taraftan ortamda yer alan unsurların sistemin işleyişindeki rollerin değiştirmeleri veya aşırıya kaçmaları da ekolojik sistemin işleyişini bozabilecektir.

ÇEVRE KİRLİLİĞİN KAVRAMSAL ÇERÇEVESİ

Çevre kirliliği günümüz dünyasının en temel sorunlarından biridir. Bunu nedeni çevre kirliliğinin artık canlı yaşamının tehdit eder boyuta ulaşmıştır. Çevre kirliliğinin en büyük nedeni de insanların sosyal ve ekonomik faaliyetleridir. İnsanoğlu diğer canlılardan farklı olarak çevreyi olduğu gibi kabul etmek yerine değiştirme çabasına girip bunu başarmıştır

Çevre kirliliğinin oluşturan en önemli sosyal ve ekonomik faaliyetlerinin başında üretim ve tüketim faaliyetleri gelmektedir.

Yenilmez kaynakların oluşumu milyonlarca yıl almış , hatta bazı doğal kaynaklar dünyanın oluşumu sırasında ortaya çıkmıştır.

- Üretim ve tüketim süreci sonunda doğaya bırakılan katı, sıvı , gaz ve ısınma türündeki atıklar dünyadaki ekosistem bozacaktır örneğin çevreye bırakılan katı ve sıvı atıklar toprağın ve suyun kirlenmesine neden olacak böylece yaşamın kaynağı olan suya bağlı olarak karada ve suda yaşayan canlıların yaşamı tehlikeye girecektir. Gaz atıkların oluşturduğu en önemli sonucu ise dünyada yaşanan iklim değişikliği örnek olarak gösterilebilir .

ÇEVRE KİRLİLİĞİN SEBEPLERİ/TÜRLERİ

- Çevre kirliliğinin temel sebeplerin üç madde ile sıralamak zorunda kalınsa bu üç madde kentleşme sanayileşme ve nüfus artışı olarak sıralanabilir. Çevre kirliliğine neden olan bu üç temel unsura bakıldığında ilk ikisi aslında sonuncusunun sorunu olduğu ifade edebilir. Diğer bir anlatılma artan nüfus kentleşme ve sanayileşme körüklenmektedir .
- Dünya nüfus miktarı son birkaç yüzyılda hızlı bir artış göstermiştir. 1650 yılında % 0.04, 1750 yılında %0.29 ve 1900 yılında %0.65 olan dünya nüfus artış hızı 1970 te %2.09 'a yükselmiştir. Artan nüfus besleyecek ve ihtiyaçlarını karşılayacak üretim olanakları ile bu nüfusun artan tüketimi , çevreye verilen zararların boyutunu büyötmüştür.

- Nüfus artışına bağlı olarak ,evsel atıklar, hava ,su ,ve ses kirliliği ortaya çıkmıştır.
- Çevresel ve ekolojik alanlarda pek çok kirlilik sayılabilir. Örneğin uç bir kirlilik türü olarak genetik kirlenme olgusundan bile bahsedilebilir . Genel olarak hava , su , toprak ve gürültü kirlilikleridir. Bazı araştırmacılar nükleer kirliliği ve beşinci bir çevre kirliliği olarak ekleyebilmektedirler
- Su kirliliği suyun içindeki organik , inorganik, biyolojik, kimyasal atıklar sebebiyle suyun kalitesini düşmesi kullanım olanaklarının kısıtlanması ve yaşam için elverişsiz hale gelmesi şeklinde tanımlanabilir.
- Toprak kirliliği toprağın jeolojik kimyasal ve fiziksel özelliğinin bozulmasıdır. Genellikle insan eliyle ortaya çıkan bu bozulmalar bazen de doğal nedenlerden dolayı ortaya çıkabilir. Tarımsal faaliyetlere bağlı olarak gübreleme, ilaçlama ve sulama işlemleri de etkili olmaktadır

- Hava kirliliği havadaki karbon monoksit türü zararlı gaz miktarının, toz, duman gibi unsurların parçacık ve partiküllerinin belirlenen sınırları aşması olarak tanımlanabilir. Hava kirliliği genel olarak fosil yakıtlarının kullanımı, fabrikalardan, konutlardan ve araçların egzozundan çıkan zararlı gazların neden olduğu söylenebilir
- Gürültü kirliliği ise ortamda ses düzeyinin belirlenen desibel miktarını aşması olarak tanımlanabilir. Belirlenen desibel sınırı insanları rahatsız edecek düzeye göre belirlenmektedir .

ÇEVRE KİRLİLİĞİ VE NEGATİF DIŞSALLIK

- Dışsallık birey veya bireylerin istek ve iradeleri dışında başkalarının eylemlerinde fayda veya maliyetle karşılanması olarak tanımlanabilir. Çevre kirliliği genellikle negatif dışsallık üretmektedir .Çünkü toplumun bir kesiminin üretmiş olduğu çevre kirliliğine toplumun geneli katlanmak zorunda kalmaktadır.
- Negatif dışsallığa neden olan faaliyetin bir üretim sürecinde kaynaklandığı düşünülürse bu negatif dışsallığın içselleştirilebilmesi mümkündür üretim süreçlerin genellikle marjinal özel maliyeti, marjinal sosyal maliyetle eşit değildir ve marjinal özel maliyet , marjinal sosyal maliyetten azdır burada bahsedilen marjinal sosyal maliyet üretim süreci sonucunda ortaya çıkan çevre kirliliğine veya toplumun üretim nedeniyle maliyet olarak kabul edilir

ÇEVRE POLİTİKASI VE ARAÇLARI

- Kamu otoritesi çevre ile ilgili düzenlemelerin belirli bir plan dahilinde yürütmektedir . Bu plana çevre politikası adı verilmektedir. Çevre politikası doğrultusunda çevre kirliliğinin önlenmesi ve telafisi amacıyla direkt kontroller, parasal yönlendirme araçları ve karma politika araçları kullanılmaktadır.
- Direk kontroller(kirlilik standartları) : çevre kirliliğın kontrol ve önlenmesi yaygın olarak kullanılan bir araçtır. Üretici ve tüketicilerin faaliyetlerinde belirlenen kirlilik düzeylerine uymaları istenmektedir.
- Parasal yönlendirme(vergiler ve sübvansiyonlar):bu araçlarda vergiler ve sübvansiyonlar kullanılmaktadır . Bu çevre politikası aracı ile üretim kirliliğine neden olan firma için her üretim birimi başına neden olduğu

- Kirlilik, marjinal sosyal maliyet olarak vergiye dönüştürülerek üretim maliyetlerine yansıtılır.
- Karma politika araçları: Özellikle parasal yönlendirme araçlarını kullanmak için sosyal maliyet ve sosyal fayda gibi ölçümü ve tespiti çok güç kavramlardan hareket edilmektedir.
- **Çevre politikası stratejileri:** Çevre politikasının genel çerçevesinin oluşturulması ve yürütülmesinde temel olarak üç stratejiden söz edilebilir.
- 1) Tepki ve tedavi stratejisi :Karar alıcılar çevre ve ekonomik arasında yapacakları tercihlerde önceliği ekonomi olarak belirlenmektedir.

2)Tahmin ve önleme stratejisi : Çevre ve ekonomi arasında tercihte önceliğe çevre almaktadır. Karar alıcılar üretim süreçleri başlamadan önce çevreye ilişkin etkileri değerlendirerek çevre sorunları ortaya çıkmadan önlemler almaktadır.

3)Sürdürülebilir kalkınma stratejisi : Hareket noktası olarak çevre sorunları ve ekonomik kalkınma ilişkisinin birlikte götürülmesidir. Çevrenin atıkları geri dönüştürme kapasitesi vardır. Bu stratejide ekoloji ve ekonomi tercihi yapılmaksızın iki faktör birlikte dengeli olarak ele alınmaktadır.

SORULAR

1) Çevre kirliliği nedir kısaca açıklayınız . Çevre kirliliğin sebepleri nelerdir ?

2)Çevre politika araçları ve stratejileri nelerdir maddeler halinde yazınız?

- 1) Çevrenin canlı ögelerinin hayat aktivitelerini olumsuz yönde etkileyen, cansız ögelerin üzerinde ise yapısal zararlar meydana getiren ve niteliklerini bozan yabancı maddelerin hava, su ve toprağa yoğun bir şekilde karışması olayına **çevre kirliliği** denir
- Yangın, sel, heyelan gibi doğal afetler ,Aşırı tüketim ve buna bağlı atık kirliliği, Motorlu kara, deniz ve hava araçları, Petrol atıkları, Kontrolsüz endüstri atıkları, Aşırı doğal kaynak tüketimi, Kötü gazların havaya salınımı
- 2) Araçlar: karma politika, direkt kontroller ,parasal yönlendirme araçlarıdır.
- Stratejiler: tepki ve tedavi stratejisi, tahmin ve önlem stratejisi, sürdürülebilir kalkınma stratejisidir.

